

Utenriksdepartementet
Pb 8114 Dep.
0032 Oslo

Oslo 13. mars 2014

Innspill til Stortingsmelding om menneskerettigheter i utenriks- og utviklingspolitikken

Den norske Burmakomité takker for muligheten til å komme med innspill til regjeringens arbeid på menneskerettigheter. Vi vil naturlig nok basere våre synspunkter på situasjonen i og erfaringer fra Burma (Myanmar), men mener disse har relevans utover norsk burmapolitikk.

Burma er et viktig eksempel, da Norge har en spesiell rolle i landet, etter mange års støtte til arbeidet for demokratisering og menneskerettigheter. Norge har de siste årene gått i bresjen for en politisk snuoperasjon og en engasjementspolitikk med burmesiske myndigheter, og spilt en aktiv rolle som døråpner for norsk næringsliv. Det er mange viktige skjæringspunkter mellom engasjementet for demokrati, menneskerettigheter og internasjonale investeringer. Gitt Norges posisjon er det svært viktig at norske næringsinteresser ikke bidrar til mindre fokus på menneskerettigheter.

Et sterkt og uavhengig sivilsamfunn

Norge har gått fra å være en mangeårig støttespiller for den demokratiske opposisjonen til å bli en samarbeidspartner med en regjering som ikke er folkevalgt og er en forlengelse av det tidligere regimet. Burmakomiteen mener Norges engasjement er viktig for demokratiseringsprosessen, men mener støtten må balanseres ved å styrke et uavhengig og variert sivilsamfunn i Burma. Et sivilsamfunn er ikke, og skal ikke være, homogent. Et sterkt sivilsamfunn er helt avgjørende for å dytte reformprosessen i riktig retning og for å fremme og forsvare menneskerettighetene i Burma, så vel som i hvilket som helst annet land i verden. Et sterkt sivilsamfunn er også helt nødvendig for overvåking av næringslivet. Det er særlig viktig i den transisjonsfasen Burma nå er inne i, hvor investorer står i kø for inngang til nye markeder, for å sikre at rettighetene til befolkningen blir ivaretatt og at internasjonale investeringer kommer befolkningen til gode.

Regjeringen bør øke støtten til sivilsamfunnsorganisasjoner og sosiale bevegelser som bidrar til å styrke demokratisering og rettighetsarbeid, og bidra til å øke sikkerheten til menneskerettighetsforsvarere, særlig i de land hvor norske myndigheter og norsk næringsliv har eller vil ha et betydelig engasjement.

Ansvarlighet og åpenhet i norsk næringsliv

Norge har ikke lagt skjul på egne interesser i sitt engasjement i Burma, på vegne av norsk næringsliv. At norske næringsinteresser er del av norsk utviklingspolitikk er ikke særskilt for Burma, men del av en uttrykt strategi fra norske myndigheter. Dette innebærer i høy grad

selskaper hvor staten er inne som eier. Av staten bør vi, norske borgere, kunne kreve at selskapene ikke direkte eller indirekte bryter menneskerettighetene. I forrige Eierskapsmelding Meld. St. 13 (2010-2011) gjorde regjeringen det klart at den forventer at statlige eide selskaper holder en høy etisk profil, men det ble ikke foreslått noen krav. Burmakomiteen mener at forventninger til selskapene, hvor det blir overlatt til norsk sivilsamfunn å overvåke selskaperens framferd, ikke er nok.

Norge var pådriver for å vedta FNs veiledende prinsipper for menneskerettigheter og næringsliv, som er særlig rettet mot statlige selskaper som går inn i land med menneskerettslige utfordringer. Men norske myndigheter har ikke vært villig til å forplikte norske delstatlige selskaper til disse prinsippene. Det er et paradoks. I tilfellet Burma har Norge siden tidlig på 1990-tallet vært en sterk støttespiller for den burmesiske demokratibevegelsen og en sterk kritiker av militærregimets grove brudd på menneskerettighetene. Som en viktig samarbeidspartner for burmesiske myndigheter har Norge et spesielt ansvar for å gå foran i ansvarlighet for internasjonale investeringer i Burma. Mangel på klare føringer for selskapene vil påvirke burmeseres syn på Norge negativt.

I USA er investorer som inngår kontrakt med det statlige oljeselskapet Myanma Oil and Gas Enterprise eller investerer mer enn en halv million dollar i Burma pålagt årlig offentlig og konfidensiell rapportering¹ om aktsomhetsvurderinger (*due diligence*) av arbeidstaker- og menneskerettigheter, korrupsjon, miljø og tilegnelse av land, samt rapportering om sikkerhetsorganisering og transaksjoner til myndighetene i Burma og væpnede grupper som kontrollerer land. Dette bør også norske myndigheter kreve av norske selskaper som skal inn et land som Burma hvor reformprosessen er usikker og fallgruvene er mange.

Regjeringen bør innføre tydelige og forpliktende retningslinjer for ansvarlig norsk næringsliv i utlandet. Regjeringen bør innføre rapporteringsplikt for norske selskaper i Burma i tråd med USAs politikk og vurdere samme mekanisme for andre land.

Staten har mange investeringer gjennom Statens pensjonsfond utland (SPU). Burmakomiteen har satt søkelys på flere av SPU's investeringer i selskaper i Burma som vi mener har medvirket til brudd på menneskerettighetene og dermed vært i strid med de etiske retningslinjene. I dette arbeidet har mangel på åpenhet, lang behandlingstid og tolkningen av investors medvirkningsansvar vært utfordrende å forholde seg til. Vi er ikke alene om å oppleve dette. I rapporten *Endringer i den etiske forvaltningen av Statens pensjonsfond utland*, lansert i november 2013, konkluderer Forum for utvikling og miljø (ForUM) med at uttrekksmekanismen er svekket, prinsippet om investorers medvirkningsansvar synes å være svekket, samt at forholdsvis mye av det etiske arbeidet, og da særlig Norges Banks eierskapsarbeid, preges av hemmelighet og manglende åpenhet.

Vi viser også til at FN gjennom komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter er bekymret for at SPU ikke gjør nok for å hindre menneskerettighetsbrudd i de selskapene fondet investerer i. Komiteen anbefaler Norge å innføre et styringsverktøy som systematisk vurderer menneskerettslige utfordringer før og etter man gjør investeringer i nye selskaper.

Regjeringen bør styrke ansvarlig investeringspraksis i SPU, blant annet ved å innføre et etisk rammeverk for statsobligasjoner. Den bør sørge for større grad av åpenhet om og offentlig innsyn i prosesser med selskaper som er under vurdering og redusere behandlingstiden. Som del av dette bør regjeringen opprettholde et uavhengig Etikkråd.

¹ <http://www.humanrights.gov/wp-content/uploads/2013/05/Responsible-Investment-Reporting-Requirements-Final.pdf>

Regjeringen bør sørge for at det er en samstemt strategi for alle departementer om hvordan stat og næringsliv henholdsvis skal beskytte og respektere menneskerettighetene.

Vi viser også til ForUM sin høringsuttalelse til Strategirådets rapport om ansvarlig forvaltning av SPU 24. januar i år, som vi støtter.

Styrke økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

Under militærdiktaturet var omverdenen mest opptatt av politiske og sivile rettigheter i Burma. Nå er landet i en reformprosess. Etter 50 års militært vanstyre står Burma overfor enorme utfordringer som mer enn noen gang er relatert til økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK). Retten til mat, helse, utdanning og grunnleggende sosiale tjenester, så vel som kulturelle og arbeidstakers rettigheter, angår majoriteten i landet. Mangel på disse er drivere for etniske konflikter, som har plaget Burma som en mare de siste ti-årene. Diskriminering og undertrykkelse basert på religion og etnisitet er iboende i disse konfliktene, som ikke er løst. Noen har i stedet blitt verre i løpet av reformprosessen.

Det er avgjørende at ØSK-rettighetene blir ivaretatt i den viktige fasen Burma nå er i for å bidra til fred og forsoning og for at utviklingen skal komme hele befolkningen til gode og ikke alene føre til berikelse av den militære eliten og forretningsgiganter i deres nettverk.

Regjeringen bør styrke de økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og likestille disse med politiske og sivile rettigheter.

Samstemtpolitikk

Norge vil bidra til fred og demokratisering i verden, men ønsker også å tjene på det gjennom norske næringsinteresser. Da bør norske myndigheter sørge for at norsk engasjement på alle felter drar i samme retning.

Et sterkt sivilsamfunn er en av bærebjelkene i et demokrati og sier derigjennom mye om betydningen av å styrke organisasjoner i land med store menneskerettslige utfordringer. De er en nødvendighet for å forsvare menneskerettighetene, varsle om rettighetsbrudd og sørge for at rettighetene blir ivaretatt av landets lovverk. Dette gjelder også for overvåking av norsk engasjement som donor og investor, noe Norge bør bidra positivt til. Kirkens Nødhjelp lanserte i februar i år en rapport om norsk utviklingspolitikk og konkluderer med at den fortsatt er mer ustemt enn samstemt. Det bør regjeringen gjøre noe med.

Styrking av sivilsamfunnet i norske samarbeidsland i utviklingspolitikken, ansvarlighet og åpenhet i norsk næringsliv, samt styrking av økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter bør være viktige elementer i regjeringens arbeid på menneskerettigheter og i norsk samstemtpolitikk.

Vennlig hilsen

Audun Aagre
Daglig leder